

Анатолій Кирилович Мойсієнко народився 9 липня 1948 р. в с. Бурівка на Чернігівщині. Закінчив філологічний факультет Ніжинського державного педагогічного інституту ім. Миколи Гоголя. Поет, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Автор низки досліджень з філології, зокрема книжок “Слово в аперцепційній системі поетичного тексту: декодування Шевченкового вірша” (1997, 2006), “Традиції модерну і модерн традицій” (2001; книга 2, 2006), “Динамічний аспект номінації” (2004), “Мова як світ світів. Поетика текстових структур” (2008), посібників з мовознавства та літературознавства для

вищої школи. Голова спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, член НТШ імені Шевченка.

Опублікував поетичні збірки “Приємлю” (1986), “Сонети і верлібри” (1996, 1998), “Шахопоезія” (1997), “Сім струн” (1998, 1999), “Віче мечів” (1999), “Нові поезії” (2000), “Спалені камені” (2003), “Мене любов’ю засвітили скрипки” (2006), “Вибране” (2006), “З чернігівських садів” (2008), “Поезії. Стихотворення. Gedichte” (2013). Твори А. Мойсієнка перекладалися німецькою, англійською, російською, білоруською, польською, грузинською, азербайджанською, угорською, румунською мовами. Виступає також як перекладач із німецької та слов’янських мов. Упорядник двотомної антології “Золотий гомін: українська поезія світу” (1991, 1997), антології різномовної поезії України “На нашій, на своїй землі” у трьох книгах (1995, 1996). Член Національної спілки письменників України, один із засновників гурту поетів-паліндромістів “Геракліт” (1991). Лауреат літературних премій “Благовіст”, імені Бориса Нечерди, Івана Кошелівця.

Редакція щиро вітає Анатолія Кириловича з ювілеєм, зичить міцного здоров’я та нових творчих злетів.

Анатолій Мойсієнко

УДК 821.161.2

НАРОДНА ЗАГАДКА В СИСТЕМІ АВТОРСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ

Стаття присвячена питанням інтертекстуальності фольклорного елемента в авторському художньому тексті, зокрема особливостям функціонування народної загадки в поетичному і прозовому творі.

Ключові слова: текст, загадка, поетика, інтертекстуальність.

Anatoliy Moysiienko. Folk riddles in the system of authored fiction

The article explores the intertextuality of folklore elements in authored fiction, especially the use of folklore riddles in poetry and prose.

Key words: text, riddle, poetry, intertextuality.

У поезії. Декодування художнього твору передбачає не лише інтерпретацію на поверхнево-змістовому рівні, а й на основі того, що певною мірою приховане для реципієнта й нерідко вимагає відповідної підготовки для сприйняття, фахового проникнення в поетику мистецької речі. “Усі твори мистецтва і все

мистецтво в цілому, – писав відомий німецький філософ Т. Адорно, – це загадка”; і далі: “Той факт, що твори про щось говорять і в ту ж мить приховують сказане, і становить суть загадкового характеру мистецтва в мовному аспекті” [1, 177].

Таку загадковість у художній твір може привносити певний план оповіді, різні асоціативно-образні моменти, культивування як модерної, так і народнопоетичної поетики. О. Дей, наприклад, говорячи про фольклорні джерела “Зів’ялого листя” І. Франка, зауважував, що вони виразно означили авторську стилістику “з притаманним народній поезії вільним переходом від реального до нереального, від дійсного до уявного, удаваного” [3, 38]. Фольклорне слово в системі художнього тексту П. Мовчан розглядає як своєрідну опозицію стосовно загальноживаного стереотипу [6, 77].

У поетиці великих митців, творчість яких органічно закорінена у глибини народного життя, у народнопоетичну традицію, фольклорне слово здатне виконувати важливу асоціативно-образну, текстотвірну функцію. Чи ж не вчуваємо ми суголосся з отим білим зайцем (сонцем), що купається в синьому морі (небі) народної загадки, у поетиці тичинівських “Пастелей”, зокрема першої частини:

Синє море гойдається, білий заєць
купається (111) [8¹];
Пробіг зайчик.
Дивиться –
Світанок!
Сидить, грається,

Ромашкам очі розтулює.
А на сході небо пахне.
Півні чорний плащ ночі
Вогняними нитками сточують.
– Сонце –
Пробіг зайчик.

Образ зайчика, що проголошує світанок, за кілька рядків, по суті, трансформується в образ зайчика-світанку, який “грається, ромашкам очі розтулює”, щоб нарешті наприкінці вірша стати зайчиком-сонцем. Колористику палітри сонячних променів підсилює образ півнів (пор., наприклад, у загадках про калину чи цибулю, де півень традиційно з червоною головою, червоною бородою, у червоному каптані: *Сидить півень над водою з червоною головою* (773А), *Сидить когут над водою з червоною бородою* (773Д), *Стоїть півень на ганку в червонім жупанку, хто йде, той і заплаче*); а блискуча тичинівська метафора “Півні чорний плащ ночі // Вогняними нитками сточують” також у своїй основі спирається на відому загадку *Сидить півень на вербі, спустив коси до землі* (114, небо і сонце), де спущені коси до землі (півнячі – отже, червоні) виступають асоціатом *вогняних ниток* у вірші П. Тичини.

Дослідники творчості Б.-І. Антонича також зауважують, що його “персоніфікації не раз нагадують загадки, приказки, символічні образи колядок, щедрівок та обрядових пісень” [5, 63]. Як і в поезії П. Тичини, язичницька міфологема сонця, узагалі всього того, що дарує світло (місяця), отримує виразно індивідуалізаційну поетику у творчості Б.-І. Антонича, водночас така індивідуалізаційна поетика спрямована не на затушовування народнопоетичного образу, а на природну його трансформацію; коли читаємо в поезії “Село”, що “Вливається день до долини, мов свіже молоко до миски”, чи в іншому вірші, де “місяць – найхмільніший келих. Схилився вечір до землі і срібним сяйвом ріки стелить”, то мимоволі наші асоціації відштовхуються від давно засвоєної загадки *Понад цілим двором стоїть чашка з молоком* (36).

Поезія “Село”, по суті, повністю побудована на народнопоетичній символіці, зокрема загадковій, де в унісон щойно цитованим завершальним рядкам

¹ Тут і далі приклади українських загадок (у дужках – номер загадки) подаються за цим виданням.

звучить і метафорика першої строфи вірша: “Корови моляться до сонця, що полум’яним сходить маком. Струнка тополя тонша й тонша, мов дерево ставало б птахом”.

Паралеллю до “сонця, що полум’яним сходить маком”, постає *квітка золота* з народної загадки (з відгадкою *сонце*) (*Сім гур, сім мур, сім болот, а за ними стоїть квітка золота* (112)), а дерево, що немовби ставало птахом в Антоничевому вірші, чи не рідня тому дубові-вертолюбіві, що із птицею-вертолицею сягає небесних сфер в іншій загадці (*Стоїть дуб-вертолюб, на тім дубі-вертолюбі сидить птиця-вертолиця, ніхто її не достане, ні цар, ні цариця, ні красна дівиця, ні попи, ні дяки, ні ми, дураки* (113А, небо і сонце).

Загалом в Антоничевих текстах знаходимо немало образних елементів з фольклорних джерел, зокрема загадки. Пор. ще про сонце – місяць: у вірші “Веретено” – “Червоним сонця веретеном Закрутить молоде хлоп’я” (*Із вікна в вікно – золоте веретено* (125)); у вірші “Захід” – “Над лугом хмари кучеряві, як вівці, що пасе їх місяць” (*Один чабан тисячі овець пасе* (45А), *Один баранець пасе тисячі овець* (45Б)) тощо.

Надзвичайно потужною постає народнопоетична стихія у творчості В. Голобородька. І. Дзюба ще на початку входження поета в літературу писав, що в поезії Голобородька ніби оживає “світ української народної, язичницької ще, демонології, казки, загадки, думи”, що поетичне світосприймання автора “дуже органічно й активно ув’язується з можливостями найінтенсивнішої “експлуатації” національних форм і джерел духовності, її прадавнього етнічно-фольклорного підкладу, вибиваючи їх із складу пасивних скарбів і втягуючи в бурхливі реакції з актуальними духовними чинниками” [4, 145-146]. Загадка в поезії В. Голобородька там чи там проблискує окремим рядком, образом (метафоричним, порівняльним, тавтологічним), часто спрямованим у якусь іншу, асоціативну сферу.

Ось вірш про дощ – насправді неважко уявити грозяну картину з громом і блискавкою, коли “між двома деревами два червоних півені б’ються крильми до землі течуть і по найкращій у світі райдузі почепили кожен на свої хвости”. Читач може відшукувати аналогію до цих рядків і в загадці про вогонь, що палить деревину (*Між двома осиками б’ються хлопці язиками* (1693)), й у згадуваній уже загадці про півня, який спустив коси до землі; тільки ж ця сама загадка має ще й відгадку *дощ* (316), і тепер ідеться вже не про сонячне проміння, а про дощове проміння – дощ, увінчаний найкращими у світі райдугами. А кінцівка вірша “Кохана не зачиняй вікно і ти побачиш як іде дощ” може бути витлумачена так: читальнику, лиш пильніше придивися до слова – і ти побачиш поезію.

Народнопоетичне слово в Голобородьковому вірші знаходить органічне продовження у творенні самобутніх образів, які, здається, тільки й могли постати у смисловому й ритміко-інтонаційному полі фольклорного тексту, що спостерігаємо, наприклад, у такому чотиривірші: “Місяць переплив човном річку, підійшов до дівчини, що чекала на березі, пастухом рогатим, що пасе зорі, і став сережками у її вушках” (“Зустріч”). Таке знайоме підґрунтя загадки (місяць – човен, місяць – пастух рогатий, що пасе зорі) надає загадковій природності метафорі в завершальному рядку – місяць “став сережками у її вушках”.

Майстерне трансформування власне загадкової образності дозволяє поетові, з одного боку, випрозорювати образ, удаючись до своєрідних підказок у тексті, з другого боку, “заплутувати” читача, не відпускаючи його із зачарованого кола поезії-загадки. Мовиться, наприклад, про вірш “Вовки туманяні з’їли село”. “Якщо в загадці образом певної тварини часто позначають явища природи, зокрема туман, то В. Голобородько, – пише Ю. Шутенко, – підказує читачеві

свою відгадку”, удаючись до епітетної ознаки, тавтологічної до іменникової відгадки. Наступним образом “дороги позаплітала Гася” автор своєрідно “заплутує читача”. Адже Гася – сама дорога (*Лежить Гася, простяглася, Як устане – неба достане*) (2713А)). Тут “швидше знову мається на увазі туман, мряка, бо наступний рядок розкриває наслідки такого “заплітання доріг”: “не знати, де червоні чоботи калинові”, знову використано прийом поєднання загадки “червоні чоботи” з відгадкою “калинові” [9, 207]; пор: *За лісом, за пралісом червоні чоботи висять* (740, калина).

Вірш “Світання” прочитується в образному річищі відомої загадки про день і ніч (*Сестра до брата в гості йде, а він од неї ховається* (415)): “На світанку Стежкою темряви велика зоря втікає а за нею мала зоря женеться і плаче”. А проте колізія вірша набуває зовсім іншої спрямованості, бо таки не покидає, не ховається брат від сестри – “більша зоря тримає меншу за гостру долоньку, ніби втікають сестричка і братик від дня – дощу променів – під горішне дерево невидимості”; як не згадати слів І. Дзюби із цитованої вже статті про те, що поезія Голобородька – “це замріяна стихія доброго бога перевтілень”, де “всі неживі предмети <...> оживають і поведуться як добрі й милі істоти” [4, 151, 148].

Усе, до чого торкається перо поета, здається, знайоме нам з дитинства. Але прочитаємо, наприклад, його книжку-цикл “Українські птахи в українському краєвиді”, цю своєрідну орнітологічну енциклопедію. Скільки докладних описів-спостережень, прикметних зауваг, пов’язаних з образом того чи того птаха, знаходимо в цих віршах-загадках. Паралельно до кожного заголовка вірша, яким виступає назва птаха, автор подає підзаголовок, асоціативно-характеристична семантика якого мовби спрямована на те, щоб виконувати роль мікрозагадки стосовно заголовка-відгадки, наприклад: “Вівсянка” (“найперша весняна пісенька”), “Сойка” (“відмикання вирію”), “Ракша” (“замикання вирію”), “Зеленяк” (“птах Зеленої Неділі”), “Рибалочка” (“птах, який морозить воду на кригу”), “Галка” (“птах із людським ім’ям”) тощо. А вірш у цілому – то вже розгорнена загадка. Такі вірші, як спостеріг Т. Салига, “мають власне голобородівську версифікацію та, можна сказати, композиційну “схему”, в якій обов’язковими є звертання, зовнішній опис – спостережені ознаки, догадка, відгадка, приховані підказки” [7, 11].

Але така “схема” вибудована на оригінальних словоповторах із численними національно-етнічними лінгвокультурами, синтаксичних повторах-періодах із динамікою смислових градацій, де через асоціативно-образну канву забарвлення птаха, його співу, його поведінки у світі птахів і людей поет уводить нас у розмаїту атмосферу реального й дивовижно-загадкового, що на кожному кроці, здається, постане відомою лише авторові епіфанією-явленням. Ось один із таких віршів із заголовком “Біла лелека” (підзаголовок “Птах, що має чорний знак на білому”): “Лелеко, біла лелеко, ти твориш загадку про саму себе...” І поет розгортає перед нами “загадку” на основі численних образних парадигм, насамперед пов’язаних з назвою птахи (чорногуз, гайстер, бузько, бусол, бочан, веселик та ін.), а також утворених на означення птахи, котра творить *загадку про саму себе*: “та, хто має довгі ноги”, “та, хто має довгого дзьоба”, “та, хто буває на болоті”, “та хто ловить жаб”, “та, хто мостить своє гніздо на хаті...”

Одна парадигма розпросторює іншу, “загадка про саму себе” стає загадкою-прикметою іншої загадки, наприклад, про прийдешню зиму – “ті, хто відлітає рано у вирій, або ті, хто відлітає пізно у вирій, а відгадкою такої загадки є зима, яка буде або ранньою, коли ви відлітаєте рано у вирій, або пізньою, коли ви відлітаєте пізно у вирій”, “загадка про саму себе” творить загадку про

рослину за ознакою: “та, що росте у лузі, де ти буваєш, та, що цвіте цвітом із рожевими пелюстками, та, що має видовжену коробочку із насінням – бузьки, бузьочки”. Ще інша парадигма, де, за словами автора, “прикладаючи” певну ознаку “загадки про саму себе” (про лелеку) до людини, “ми творимо загадку про людину і кажемо: “Бузьок на хаті, а журба в кімнаті”, – відгадкою такої загадки-прислів’я є не ти сама уся (тобто не лелека. – А. М.), а котрась людина, яка з якогось приводу журиться”. У композиційно-образній канві цієї парадигми, спроектованій на людину, змінюють одна одну “загадка-казка”, “загадка-замовляння”, “загадка-легенда”, “загадка-порівняння”... “Вочевидь, таки не про птахів розказує нам Василь Голобородько, а про мітичні й містичні глибини, які чаються в нашій – людській – мові, у наших – людських – ритуалах”, – зауважував у передньому слові до “Українських птахів в українському краєвиді” І. Андрусяк [2, 7].

І все ж таки про птахів – але так, як ніхто не писав.

Іноді структурна організація Голобородькового вірша цілком нагадує народну загадку й за побудовою: “Світ заселений селами, села обсажені садками, у садках – пташиними гніздечками – хати, у кожній хаті віконце проти сонця, і біля одного віконця сиджу я – сонце виглядаю”. Пор. у загадках про мак чи людину: *Стоїть тичка, на тичці капличка, а в тій каплиці нема ні вікон, ні дверей і повно людей* (508Б), *Стоять вила, а на вилах жлукто, а на жлукті горщечок, а в горщечку дві бараболі, а на горщечку густий ліс* (1254А).

Автор культивує і прикметні для загадки запитальні, запитально-діалогічні форми, як, наприклад, у вірші “– Це ліс? – Це не ліс”, хіазмічні, як у вірші “На кладці”: “Річко, річко з білими руками, де ти живеш?” “У воді”. “Водо, водо, що рибу білими руками водиш, де ти живеш?” “У річці” (пор. у загадці про сніг і лід: *Як родиться дівка від матері, так родиться і мати від дівки; станеться так, що одного дня родить мати дівку, а дівка матір* (246)).

Але в кожному окремому випадку це не заважає поетові лишитися самим собою. А народнопоетична стихія, що просвічується в кожному його вірші, – це не лише природне підґрунтя всього того, що має риси неперебутнього національно-українського, це органічний вияв оригінальної поетики митця, заснованої на тонах і півтонах рідної мови, звуко-сислової організації текстової структури.

Ідучи за Т. Адорно, скажемо: загадкою є творчість кожного талановитого поета, а надто таких самобутніх постатей, як Пало Тичина, Богдан-Ігор Антонич чи Василь Голобородько, і природно, що фольклорний елемент, зокрема народна загадка, надзвичайно промовистий у їхній ідіостилістиці.

У прозовому творі загадка як інтертекстуальний компонент функціонує переважно в діалогічних контекстах. Певний загадковий конструкт, що безпосередньо репрезентований на вербальному рівні в оповіданні, повісті чи романі, виконує важливу внутрішньотекстову функцію, як і в розглянутих раніше поетичних творах. Діалогізація тексту в кожному окремому випадку пов’язана з інтимізацією оповіді, стосунків між персонажами. Скажімо, у повісті І. Нечуя-Левицького “Хмари” дружня розмова під час вечірки, організованої Сухобрусом для молодих академістів Дашковича й Воздвиженського, закінчується саме загадуванням / відгадуванням загадок. Водночас, зауважмо, господар жартома і всерйоз намагається проєкзаменувати студентів на житейський розум і засвоєну в академії духовну науку (“–А хто не родився й умре? Хто родився і не умре? – Не родивсь і вмер – Адам, родивсь і не вмер – Ілія та Єнох, бо обидва були взяті живими на небо, як написано в Біблії”).

Розважальна функція загадки в художньому творі не заступає пізнавально-виховної, інформативної. Загадка навіює спогад персонажа, живить роздум.

У романі О. Гончара “Твоя зоря” головний герой Кирило Заболотний, звертаючись до свого друга, разом з яким та ще юною супутницею Лідією мчать вони нестримним хайвеєм, так розмірковує над сутністю дороги: “Ні, дорога – це таки життя... Є таки в ній якась магія. Згадай, який настрої обіймав нас, хлопчаків, коли одразу за селом перед нами відкривався степовий шлях на Вигурівщину і десь далі, далі. Ми вже й тоді відчували, що дорога має в собі якусь таїну і велич”. Друг пригадує одну з пам’ятних іще з дитинства загадок: “Лежить Гася, простяглася, як устане – неба дістане...” – яку легко розгадає їхня супутниця... Версти дороги обростають новими розмовами, новими спогадами й новими загадками. І не всі під силу відгадати Лідіє (“– А що росте без кореня? – А що біжить без поводка? – А що плаче без голосу?”). Але те, що такі загадки – із праглибин народної творчості, народної історії – спливають у пам’яті в далекому закордонні і що персонажі незалежно від вікового, життєвого досвіду щиро переймаються ними, постає свідченням живлущості народних джерел, неперервності традицій, правдиво культивованих і в Гончаревому романі.

Загадковий елемент може провокувати відповідь персонажа, спрямовану зовсім не на те, щоб знайти правильну відповідь. Така відповідь здатна пролити світло на внутрішній стан персонажа, у сюжетній колізії стає промовистим штрихом до подальшого розгортання оповіді. Блазень Генне в романі Р. Іваничука “Черлене вино”, аби розважити княгиню після всіх перипетій і втомливого переїзду, звертається до неї: “– Хочеш загадочку, пані ласкава?... Ось відгадай: чого не мають князі? – Затишку, Генне, – відказала Анна”. І цим усе сказано про самопочуття, внутрішній стан героїні.

Якщо в розглянутих творах загадка зазвичай “умонтована” в діалогічний текст, то, наприклад, у Гуцаловому романі “Позичений чоловік, або ж Хома невірний і лукавий” головний герой, від імені якого ведеться розповідь, може виголошувати цілі монологи загадками, будучи переконаним, що “без загадок мова прісна, як борщ без солі”. Цілі серіали загадок злітають із Хоминого язика, і кожна загадка – “з якимось хитрим натяком” – чи то про піч, чи про дружину Матроху, чи про себе самого. “Якісь такі химерії в моїй голові химеряться, – зізнається Хома, – що й сам для себе інколи починаю думати загадками. Скажімо, чому б мені просто не подумати, що назустріч по вулиці йде людина? Так ні ж, дивлюсь на ту людину, а в мізках снується: стоїть дуб, на дубі гай, під гаєм моргає, під моргаєм кліпун, під кліпуном дивун, під дивуном сопун, під сопуном хапун, під хапуном трясун. Здавалося б, чому очі не назвати очима? Так де там! Два брати через гору живуть і ніколи один до одного в гості не ходять”.

Загадка може слугувати своєрідним композиційним вістряем, як це бачимо в однойменній п’єсі М. Костомарова, побудованій за мотивами народної казки. Розгортання події у творі пов’язане з одруженням пана з простою, до того ж “поганенькою” дівчиною-кріпачкою, котра, проте, єдина на все село змогла відгадати панову загадку (“Що є на світі над усе ситчіш, швидчіш і миліш?”), що й зумовило перипетії, які визначили композиційну канву п’єси.

В оповіданні С. Васильченка “Золота діжа”, що вже заголовком нагадує загадку про небесне світило, поетична оповідь про красу природи, навколишнього світу постає в річищі образних стихій кількох відомих загадок. Юний оповідач, передаючи свої діалоги з дідом, про якого казали, що той навіть злодіям уміє одводити очі, змальовує поетичні картини спілкування із сільським чарівником. Наприклад, дід, було, показує на туман, промовляючи: “А глянь, глянь, скільки ото сивих кабанів понаганяв він у поле”. І – “той туман уже не туман: все поле, скільки його очима зведеш, забито чередами сивих кабанів”. Або загадує дід

таку загадку: біжать коні вороні, на них узди порвані. Ніяк не розгадає малий. Тоді дід йому: а поглянь лише вгору. Та хлопець нічого не бачить там, бо скрізь – хмари. А дід: “Подивись краще, може, то й не хмари”. І “тільки він скаже так, зразу ніби очі тобі розплющатся: вже немає хмар – то табуни сполоханих, розпужаних диких коней скільки духу мчаться понад хатами, понад садами, понад церквою, хвости та гриви на вітрі порозпускавши. Летять кудись, летять, і краю їм немає”. Або ще – дід підкликає малого: “Дивись – чи бачив ти таке: за лісом, за пралісом золота діжа сходить”. І перш ніж онук здогадається, що то місяць сходить, перед його зором таки “викочувалася вгору в колесо завбільшки золота діжа, на очах сходила, червоніла сама, і небо червоніло”. Заголовковий образ золотої діжі переростає в опоетизовану картину золотого вечора, де “навіть чорне колоддя серед двору й те покроплене золотим тістом”. Поетична основа загадки отримує не менш поетичну перспекцію в авторському тексті, стає художньою домінантою всього оповідання.

Таким чином, незважаючи на виразну прагматичну функцію загадки у прозовому творі, її поетична домінанта в кожному окремому випадку може виявлятися надзвичайно промовисто, стаючи важливих характеристичним чинником твору як мистецької речі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адорно Т. Эстетическая теория. – М.: Республика, 2001. – 527 с.
2. Андрусак І. Пташина антропология // Голобородько В. Українські птахи в українському краєвиді. – Харків: Акта, 2002. – С. 3-7.
3. Дей О. Спілкування митців з народною поезією. Іван Франко та його оточення. – К.: Наук. думка, 1981. – 334 с.
4. Дзюба І. У дивосвіті рідної хати // *Дніпро*. – 1965. – № 4. – С. 145-152.
5. Ільницький М. Богдан-Ігор Антонич // *Ільницький М.* На перехресті віку: У трьох книгах. – К.: Вид. дім “Кієво-Могилянська академія”, 2008. – Т. II. – С. 3-146.
6. Мовчан П. Повернення задля оновлення // *Мовчан П.* Твори: У 3 т. – К.: Просвіта, 1999. – Т. 3. Координати часу. – С. 59-82.
7. Салига Т. “Мені хотілося, щоб мої вірші були неповторно українські...” Віртуальний “діалог” із Василем Голобородьком за допомогою його одкровень, взятих із періодики // *Літературна Україна*. – 2013. – № 4. – С. 10-11.
8. *Українська народна творчість. Загадки* / Упоряд. Березовський І. П. – К.: Вид.-во АН УРСР, 1962. – 512 с.
9. Шутенко Ю. Фольклорна традиція та авторське “Я”: поезія Василя Голобородька. – К.: Наук. думка, 2007. – 356 с.

Отримано 23 квітня 2013 р.

м. Київ

